

Súčasný spôsob regulácie ceny vody je kontraproduktívny

OBECNÉ NOVINY 06/01/2009

Autor: Darina ŽOLDOŠOVÁ

Strana: 12,13

Rozhovor s E. Rajczykovou, špecialistkou na vodárenstvo spoločnosti Centire.

O projekte Odborná pomoc slovenským regionálnym vodárenským spoločnostiam (ďalej OPSRVS) a jeho záverečnej konferencii sme písali v 48. čísle Obecných novín. Voda a jej zabezpečenie je nevyčerpatel'ná téma. Preto sa k projektu vraciame v rozhovore s Ing. Elenou Rajczykovou, CSc., špecialistkou na vodárenstvo spoločnosti Centire, ktorá sa spolu s tímom 30 expertov priamo podieľala na jeho realizácii. Najprv si pripomeňme základné informácie o projekte.

Projekt, zameraný na zvýšenie efektivity vodárenstva, týkajúci sa riadenia, finančného a technického manažmentu, bol plánovaný ešte v r. 2002, keď bola transformácia štátnych vodárenských podnikov v začiatkoch a rozbehnúť sa mal v r. 2004, čo sa však nestalo. Až jeho druhý štart 10. 9. 2006 bol úspešný. Najprv však bolo treba projekt aktualizovať, aby sa počas jeho riešenia čo najviac zohľadnili aktuálne potreby vodárenstva. Zhodli sa na tom Ministerstvo životného prostredia SR, vodárenské spoločnosti a ich asociácia.

Projekt OPSRVS bol financovaný z predvstupového fondu ISPA, ktorý bol po vstupe Slovenska do EÚ pretransformovaný do Kohézneho fondu na základe finančného memoranda 2002/SK/16/P/PA/008. Prijímateľom projektu bolo Ministerstvo životného prostredia SR, beneficiarmi 12 vodárenských spoločností. Vykonávateľom projektu sa na základe verejného obstarávania stala spoločnosť Centire. Jej odborníci navštívili v úvodnej fáze aktualizácie projektu každú vodárenskú spoločnosť, aby zistili prioritné potreby vodárenských spoločností a nastavili obsah konkrétnych úloh projektu. Riešiteľský tím urobil dva druhy výstupov - špecifické a univerzálne. Požiadavky na špecifické výstupy (napr. manažment ľudských zdrojov, riadenie výkonnosti, ocenenie majetku, posúdenie zásobníka projektov a pod.) zadávali vodárenské spoločnosti a výstupy zohľadňovali ich konkrétne podmienky. Univerzálne výstupy mali formu metodiky, návodov, odporúčaní, takže všetky spoločnosti získali návod, ako pristupovať k riešeniu otázok zo svojej praxe. Okrem toho získali know-how a softvérové nástroje - nástroje na aplikáciu moderných metód riadenia, ktorých využívanie môže byť nápomocné napr. pri strategickom plánovaní, ale aj pri modelovaní a prezentácii súčasného stavu a plánovaných zámerov svojim akcionárom - obciam. Výstupy projektu OPSRVS i záverečná konferencia mali preto veľký ohlas.

Aké teda boli v čase aktualizácie projektu najdôležitejšie potreby či. problémy vodárenských spoločností?

Keďže bolo práve po rozdelení Severoslovenskej vodárenskej spoločnosti, najaktívnejšie boli jej následnícke spoločnosti, ktoré sa ešte len formovali. V prvej fáze mali záujem o pomoc pri nastavení organizačných štruktúr a implementáciu moderných metód riadenia spoločnosti. Pritom však bolo treba predovšetkým zohľadniť, že ide o regulované sieťové odvetvie.

Regulácia siet'ových odvetví mala a aj má principiálnych odporcov. Vplýva táto skutočnosť na chod vodárenskej spoločnosti, obmedzuje nejakým spôsobom jej činnosť?

Najprv treba povedať, že ak má niekto monopolné postavenie, jeho regulácia je potrebná. Avšak regulácia by mala pôsobiť ako pozitívny faktor na zefektívňovanie poskytovaných služieb a rozvoj odvetvia pri súčasnom zachovaní sociálnej únosnosti ceny za poskytované produkty a služby.

Súčasnú nastavenie regulácie určite obmedzuje činnosť vodárenských spoločností, napríklad v oblasti riadenia, v manažmente ľudských zdrojov, pri naplňaní programov obnovy a rozvoja infraštruktúry. Keďže regulácia je postavená na oprávnených nákladoch a zároveň významne reguluje zisk, nenúti vodárenské spoločnosti zefektívňovať ich činnosť. Odpisy z majetku, ktorý bol vybudovaný napr. pred desiatimi, dvadsiatimi a viac rokmi, na jeho opravy nestačia. Postavenie vodárenských spoločností je komplikované - na jednej strane takmer všetky vygenerované zdroje dávajú do spolufinancovania rozvojových projektov, na ktoré získali zdroje z fondov EÚ, na druhej strane ak znížia náklady, stlačí sa dolu zisk a tým aj možnosti financovania novej infraštruktúry. Nie je tu teda stimulačný prvok ako v neregulovaných podnikoch, v ktorých sa každý snaží vyrábať maximálne efektívne s minimálnymi nákladmi. Regulácia nezohľadňuje ani vysoký podiel konštantných nákladov, ktoré je potrebné vynaložiť na výstavbu a následne prevádzku verejných vodovodov a verejných kanalizácií bez ohľadu na to, aké množstvo vody sa z nich odoberie alebo sa nimi odvedie a vyčistí. Preto podľa môjho názoru pôsobí kontraproduktívne. Regulácia by mala byť nastavená tak, aby umožňovala normálnu obnovu existujúcej infraštruktúry a plnenie štátnej politiky týkajúcej sa rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií. Veď v roku 2007 bolo v domoch napojených na verejnú kanalizáciu len 58,2 % obyvateľov Slovenska, teda len okolo 40 % využíva žumpy. Vodárenské spoločnosti navyše "regulujú" ešte aj akcionári. Akcionári - predstavitelia obcí - keďže sú v priamom kontakte s obyvateľstvom, nemajú záujem o zvyšovanie ceny vody.

V niektorých regiónoch Slovenska vzhľadom na príjmy obyvateľstva je však cena vody dosť vysoká. Nehovoriac o porovnaní s príjmami vo vyspelých štátoch, napríklad v Nemecku.

S tým nemôžem súhlasiť. V rámci projektu OPSRVS ekonomickí experti počítali aj také parametre ako elasticita trhu, čiže, či zvýšenie ceny vody má dopad na jej spotrebu. Medzi týmito dvomi faktormi vyšla taká nízka súvislosť, že spochybňuje tvrdenie o vysokej cene ako o dôvode na zníženie jej odberu. Navyše, keď sme sa snažili zodpovedať otázku o sociálnej únosnosti ceny vody, na základe oficiálnych štatistík sme došli k záveru, že domácnosti platia za vodné a stočné, teda dodávku pitnej vody a odkanalizovanie, asi 1,5 % zo svojich príjmov. Pritom v štátoch Európskej únie sa cena vody pokladá za sociálne únosnú do výšky 4 - 5 % príjmu. Percentá sú vypočítané vo vzťahu k reálnym príjmom domácností v jednotlivých krajinách, preto sú porovnateľné. Bolo by treba venovať viac pozornosti týmto štatistikám. Ako vodár si myslím, že voda sa neprávom dáva do jedného koša s ostatnými energiami, hoci pripúšťam, že každý sektor má nejaké problémy.

Zatiaľ čo však elektrinou a plynom možno šetriť a je možné využiť aj alternatívne energie, pri vode takáto možnosť nie je a keďže človek ju k životu nevyhnutne potrebuje, nemôže ňou do nekonečna ani šetriť.

Určite, no musíme si uvedomiť, že za liter vody platíme len 3 haliere, s odkanalizovaním 6 halierov a máme ju k dispozícii 24 hodín. Ak je priemerná denná spotreba vody 90 l na osobu a deň, miníme denne za vodné a stočné 5,40 Sk, čiže 0,179 eura. Je to veľa? Veď toľko stoja napríklad dva rožky. Za minerálky alebo stolové vody, ktoré ľudia v dôsledku pôsobenia reklamy masívne nakupujú, nemajú problém zaplatiť aj 10 korún za liter. Zloženie minerálnych vôd nie je tak vyvážené, aby boli vhodné na každodennú konzumáciu. Stolové vody sú obyčajne tá istá voda, ako tečie z vodovodu, len je sytená kyslíčikom uhličitým. Pritom cena, ktorú za vodovodnú vodu platíme, stále nezahŕňa všetky náklady potrebné na vybudovanie a obnovu infraštruktúry. Toto je veľmi dôležité vedieť. Málo ľudí si taktiež vie predstaviť škálu činností súvisiacich s prevádzkou úpravnej vody, vodárenských sietí, kanalizačných sietí a objektov alebo čistiarní odpadových vôd. Vrelo odporúčam navštíviť dni otvorených dverí vodárenských spoločností a pozrieť sa, čo všetko je skryté za tým, aby nám doma tiekla bezchybná voda, keď otočíme vodovodným kohútikom. Spoločnosti alebo obce, ktoré majú vlastný vodovod, musia zamestnávať na zabezpečenie prevádzky výkonných robotníkov, stavbárov, technológov, fakturantov, ekonómov, biológov, chemikov na zabezpečenie správnej kvality pitnej vody, jej distribúcie, ochrany vodných zdrojov, čistenie odpadových vôd atď, alebo si tieto služby musia objednať, ak chcú prevádzkovať v súlade so zákonom. Keď sa napijete zo studne, máte zaručenú kvalitu vody? Ako často si majitelia domácich studní dávajú robiť jej rozbor? Ako majiteľ zaručí, že na druhý deň sa mu do nej nedostane niečo zo susedovej žumpy? Aj lacná pitná voda z obecného vodovodu vzbudzuje podozrenie, že nemusí spĺňať všetky požiadavky na kvalitu, resp. že jej kvalita nie je náležite zabezpečená a kontrolovaná. Skrátka, vodárenstvo je skutočne zložité a multidisciplinárne odvetvie, ktoré si vyžaduje veľa financií - prirodzene, efektívne vynakladaných. Keď si to ľudia uvedomia, budú sa inak pozerat' na činnosť vodárenských spoločností alebo obcí.

Vráťme sa k projektu. V čom podstatnom by mal pomôcť vodárenským spoločnostiam?

Projekt Odborná pomoc slovenským regionálnym vodárenským spoločnostiam je unikátny ako svojím rozsahom, tak aj špecifickým zameraním - vodárenským spoločnostiam poskytol dostatok námetov a nástrojov na zefektívnenie ich činnosti. Cieľom nebolo zmeniť cenu vody, ale zozbierať fakty, analyzovať súčasný stav a pripraviť vodárenským spoločnostiam nástroje na zefektívnenie ich činnosti. Napriek tomu, že vodárenské spoločnosti prešli v procese transformácie už kus cesty, každá má ešte rezervy. Vo všeobecnosti - a nemám na mysli len vodárenské spoločnosti - je stále čo zlepšovať. Každý manažment vodárenskej spoločnosti nesie veľkú zodpovednosť za zdravie obyvateľstva celého Slovenska. Pitná a aj odpadová voda, ktorú treba vyčistiť tak, aby nepoškodila životné prostredie, determinuje zdravotný stav obyvateľstva. Poskytovanie kvalitných vodohospodárskych služieb je taká zodpovedná práca, že sa robí vo verejnom záujme.

Pripojenie na verejnú kanalizáciu má iba 58,2 % obyvateľov Slovenska. Obce pri jej budovaní rátali s peniazmi z eurofondov. S cieľom ich čerpania vytvorili združenia a dali si vypracovať projekty. Potom sa však malé, s počtom obyvateľov do 2 000 dozvedeli, že nie sú na čerpanie z tohto zdroja oprávnené. Viete im poradiť, čo majú robiť?

V operačnom programe Životné prostredie sú vyčlenené financie, ktorých čerpanie nie je podmienené veľkosťou aglomerácie, čiže počtom obyvateľov v obci. Napríklad ak sú vodné zdroje znečistené alebo ohrozené, možno to riešiť prostredníctvom tohto programu. Žiadateľmi o fondy môžu byť vodárenské spoločnosti, ale aj obce. Pri podaní žiadosti však musia preukázať, že orgán štátnej vodnej správy má výhrady k čistote vodných zdrojov. Pri predkladaní takejto žiadosti je potrebné doložiť vývoj zhoršovania kvality vôd a stanovisko orgánu štátnej vodnej správy, že ak sa nerealizuje navrhovaná stavba, dôjde k závažnému ohrozeniu kvality jestvujúceho vodárenského zdroja využívaného na hromadné zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou verejným vodovodom. Takéto lokality už mali mať žiadosti dávno pripravené. Ďalšou možnosťou pre menšie obce je požiadať o dotáciu na výstavbu verejných vodovodov a kanalizácií z Envirofondeu.

A keď znečisťovanie spôsobujú environmentálne záťaž?

Financie na ich riešenie sú alokované v častiach spomínaného operačného programu zameraných na nakladanie s odpadom. Environmentálne záťaž môžu ohroziť podzemné a povrchové zdroje vody. Monitoring vodárenských zdrojov, ktorý vykonávajú vodárenské spoločnosti a iné vodohospodárske organizácie, sú plne využiteľné pri podpore žiadostí o získanie peňazí z fondov na projekty, ktoré by umožnili ich sanáciu. Environmentálnu záťaž môže spôsobovať napríklad aj presakovanie žump do podzemných vôd a do pôdy.

Ako je to s čerpaním z eurofondov pre vodárenské spoločnosti, do ktorých vstúpili zahraniční strategickí partneri? Tieto peniaze nie sú určené pre súkromný sektor, navyše Európska únia má ďalšiu výhradu, že spoločnosti uzavreli s nimi zmluvy na veľmi dlhé obdobie.

V rámci operačného programu Životné prostredie, prioritné ciele 1.1 a 1.2, z ktorých sa dá čerpať na budovanie verejných vodovodov a verejných kanalizácií, môže byť prijímateľom pomoci ako verejný, tak aj súkromný sektor. Súkromným sektorom sú vlastne aj všetky vodárenské spoločnosti, napriek tomu, že ich akcionármi sú obce. Avšak, zjednodušene povedané, keďže v dôsledku historického vývoja a súčasného systému regulácie slovenské vodárenské spoločnosti nemajú akumulované zdroje na rozvoj infraštruktúry, majú prístup k fondom EÚ. Strategickí partneri, ktorí vstúpili do prevádzkových spoločností, sú v inej situácii a aby im nevznikla konkurenčná výhoda, boli na obdobie rokov 2007 - 2013 stanovené podmienky, za ktorých je možné v prípade, že prevádzkujú vodárenskú infraštruktúru, získať dotácie na rozvojové projekty. Tieto podmienky obmedzujú dobu, na ktorú sa uzatvára prevádzkovonájomná zmluva, stanovujú jej obsah a zohľadňujú spolufinancovanie investícií prevádzkovateľom. Ten, kto poskytuje peniaze - v tomto prípade EÚ - má právo stanoviť podmienky, za ktorých ich poskytne a je to potrebné akceptovať, ale podľa môjho názoru nie je šťastné stanoviť maximálnu dĺžku nájomnopravádzkovej zmluvy na 10 rokov, ak sa v rámci projektu

buduje infraštruktúra, ktorej návratnosť je viac ako 30 rokov. Je to ako s inými nehnuteľnosťami - kým sú nové, nie je potrebné do nich investovať. Najväčšie investície do opráv a údržby totiž nastanú práve po tých desiatich rokoch.

Završením projektu OPSRVS sa spolupráca Centire s vodárenskými spoločnosťami a obcami nekončí. V súčasnosti spoločnosť úspešne spolupracuje s jednotlivými mestami a obcami pri tvorbe projektov a projektových žiadostí na čerpanie eurofondov. Spoločnosť Centire je pripravená pomôcť aj s implementáciou výstupov realizovaného projektu, resp. s prípravou ďalších opatrení na zefektívnenie riadenia vodárenských spoločností.

Zhovárala sa Darina ŽOLDOŠOVÁ